

pore, češ da ga je sin, ki je sedaj pri vojakih, z ozirom na njegovo majhno plačo podpiral mesečno z zneskom 120 do 150 K. Za to je navedel priče, resničnost navedbe njegove plače pa je potrdil mestni magistrat. Komisija za preživljanje je prošnjo zavrnila. A. B. se je pritožil na c. kr. upr. sodišče, ki je pritožbi ugodilo in odločbo komisije zaradi pomanjkljivega postopanja razveljavilo. Pomanjkljivo postopanje je komisija zagrešila s tem, da ni hotela zaslišati priče, ki jih je pritožnik v svoji pritožbi navedel, ter da v svoji odločbi ni navedla dejstev, na podlagi katerih je prišla do prepričanja, da življenjski obstanek pritožnika ni odvisen od sinove podpore.

PROŠNJE ZA PODPORE.

Člani gostaških družin, nad 8 let stari, dobivajo državne podpore za preživljanje po 1 K 5 vin. na dan. Otroci pod osmim letom so doslej dobivali po 52 vin. Glasom cesarske naredbe z dne 11. maja 1916 gre takim otrokom po 79 vin., ako manj kakor trije člani družine vlečejo polni prispevek. Treba pa je za ono zvišanje prositi, drugače se ne dobi. Pozor!

KONCENTRACIJA ČEŠKIH STRANK.

Koncentracija čeških strank je odložena do jeseni. Glasilo čeških agrarcev »Pravo Venkova« poroča: Iz zanesljivega vira zvemo, da so za sklenitev češko-narodne vzajemnosti, ki naj bi o binkoštnih praznikih s proklamacijo na narod dosegla svoj vrhunec, nastale nove ovire, ker je treba delo za uspešen zaključek nove konsolidacije odložiti do jeseni. Mi to obžalujemo, pripomnimo pa, da se to zgodi samo zaradi zunanjih, ne notranjih razmer, ki bi izvirale iz stvari same. Razmišljalo se je, ali bi se o tej obžalovanju vredni odgovoriti po listih priobčilo pojasnilo, ki ga naj sestavi bivši minister dr. Fiedler.

PROFESOR FOERSTER.

Znani ta pedagog je zbudil v Nemčiji precej razburjenja. V švicarski »Friedens-warte« je priobčil članek, v katerem pravi, »kako kratkovidna je vendarle bila vsa slavljena narodna politika kneza Bismarcka in kako jako ji je manjkalo vsake bolj globoke filozofije nemške zgodovine in vsega svetovnega položaja.« Förster je zapisal tudi, da je nova nemška država v nasprotju s sveto rimsko državo nemškega naroda nastala popolnoma iz poganškega duha, namreč »iz čisto nacionalno-sebičnega individualizma, ki je izza renesance zavladal v mišljenju človeštva, ki je v Bismarcku našel svojega genialnega in najbolj doslednega praktika in ki je moral neugnano tirati do katastrofe, kakor vse na svetu, kar hoče na svetu delovati proti duhu krščanske resnice in izkuša proti njej organizirati. Prof. Förster je zapisal tudi še to, da se zna pokazati, da bi bilo treba želeči, naj se nemško cesarstvo zaradi svojih razširjenih državnih nalog enkrat loči od pruske krone in to prepuosti kakor drugi liniji Hohenzollernske dinastije. — »Münch. Neueste Nachr.« pišejo, da na Bavarskem nihče ne misli po Försterjevo. Monakovska univerza pa je svojemu profesorju izrekla grajo in pravi, da bo odločno nastopila proti vsakemu poizkusu, ki bi pod učiteljevim plaščem širil take misli med mladino. — Dun. »Reichs-post« svetuje pedagogu Försterju, naj posluša starega pedagoga Sokrata, ki je svetoval, da naj povsod poslušamo strokovnjaka.

LISTEK

† Janez Možina.

Janez Možina, umirovljeni nadučitelj v Krčevini pri Ptuj, je umrl 4. junija t. l. Nagloma padajo mladi junaki v ljutih bojih za miljenko-domovino. Njim se pridružujejo tudi osiveli tovariši, ki jih pokosi sovražna smrt pri najplodovitejšem delu za prosveto našega ljudstva. A tu je padel junak, ki je pol stoletja z rodoljubnim delom izvrševal svojo življenjsko nalogo in v miru užival ter gledal z vedrimi očesi svoje delo. Nagloma je smrt ugrabila to markantno dušo, ki bo zrla z nebeških višin na zmagovalce našega junškega orožja. Ni mu bilo sojeno, da bi slišal zmagovalno trombo miru! Zvečer se poda sivi starček k počitku, hipna slabost, boleč v srcu — in v hipu se je utrinilo njegovo plodonosno življenje. Počel je jedva toliko, da sta mu obupajoča soproga in jokajoča hčerka zatisnili utru-

MEMORANDUM NEMŠKIH POŠTARJEV.

»Deutschösterreichische Post« objavlja spomenico, ki so jo izročili zastopniki državne zveze nemških poštarjev min. predsedniku, trgovskemu in finančnemu ministru ter generalnemu poštenu ravnatelju. Spomenica poudarja, da je stroga uvedba nemškega službenega jezika pri pošti ravno tako potrebna kakor pri železnicah. Zakonito uveljavljanje nemškega državnega jezika bo tudi s pošte odstranilo nepotrebni balast ter omogočilo nov procvit tega važnega državnega zavoda.

DELO SLOVENSKEGA UČITELJSTVA ZA »RDEČI KRIŽ« IN DRUGE VOJNO-POMOŽNE SVRHE.

Občina Komen s sodelovanjem učiteljskega in šolske mladine 1602 K 23 vin.; šolsko vodstvo v Kamni gorici v »Tednu Rdečega križa« 88 K 40 vin.; učenci pripravljavnice v Idriji 32 K 82 vin.; gledališka predstava gojenk učiteljice v Bukovju 200 K; šolske deklice v Brezovici 64 K 40 vin.; v okraju Celje okolica v »Tednu Rdečega križa« 21.712 K 76 vin.; zbirka šolskega vodstva v Borovnici 19 K 76 v.; slovenska ljudska šola v Barkovljah 300 K; slovenska ljudska šola na Vrdeli čisti dohodek šolske priredbe 11. t. m. 250 K; prireditel Narodne šole v Št. Rupertu pri Velikovu 104 K; vodstvo slovenske ljudske šole na Vrdeli zbirko šolske mladine 13 K 10 vin.; v Rihembergu nabrale učiteljice 904 K; skupaj 25.291 K 47 vin. V zadnji številki izkazanih 111.438 K 04 v. Danes izkazanih 25.291 K 47 v. Doslej nabranih 136.729 K 51 v.

DENARNI USPEH DELA SLOVENSKEGA UČITELJSTVA.

Glasom izkazov v »Učit. Tovarišu«.	
Za »Rdeči križ« itd.	136.729 K 51 v.
III. vojno posojilo	272.148 K 69 v.
IV. vojno posojilo	1.034.900 K — v.
Srednje šole	29.704 K 58 v.
Končna vsota	1.473.482 K 78 v.

VILKO MAZI:

Poslednji vzdih junaka.

(Enol. prost. Otm. Černetu.)

Juriš! — Ko sem bil na dopustu, me je prosila neka gospa, da bi ji dopovedal vse, kar skriva ta strašna beseda. Videl sem, da jo že ob samem vprašanju obliva zona. Jaz pa sem tako hladno zgenil ustna v odgovor in tako teman pogled sem ji dal, kakor da je smrt sama govorila iz mene. Kako bi moglo uboge besede dopovedati presilno grozoto? —

Moje uboge živce je oglodala tačas zopet cela vrsta strašnih ur. In če bi mi gospa stavila danes isto vprašanje, se mi zdi, da bi se ji še globlje skril v odgovor in da bi kvečjemu dejal: »Gospa, zanimajte se pač za stvar, ki je nobena beseda ne obseže!«

Drveli smo zopet 3. junija popoldne proti sovražni postojanki, kakor je velel ukaz. Človek pozabi samega sebe, dolžnost sama ga tira kakor brezumen stroj.

Tako lepo je sijalo sonce na tisti poslednji rob, ki je še skrival očem bujno beneško ravan. Ali močan sovražnik je tičal gori v skalovju. Bog zna, kako se izteče? — Kdo izmed nas je, ki ga poslegnjič gleda to južno sonce, ki se mu ne bo izpolnila želja, da bi zagledal prekrasno ravan? —

Razpregla se je dolga vrsta z nasajenimi bajoneti. Teren pred nami je bil poln grmičevja in skalovja; vsakdo je moral le paziti, da je imel zvezo z levim in desnim sosedom. Tako se je pomikala falanga. Lastna artiljerija in strojne puške so ta čas sekale v sovražno črto. Hipoma vse tiho: naša vrsta je že prispela v zaželjeno višino. Ponekod smo bili zdaj oddaljeni od sovražnih cevi samo par korakov.

Strašen, zverinski krik zažene hkrati cela vrsta. Huraaa! Vse se dvigne v istem trenutku in plane med zadnjimi grmiči, ne meneč se za točo sovražnih krogel, ki se je zdaj usula proti nam. Toda takoj je zopet obmolnilo streljanje. »Signori« so pometali puške od sebe in hiteli mahati z belimi robci, znamenje, da se hočejo podati. Drugega izhoda itak niso imeli. Zaradi navpično in silno globoko padajočih sten ni mogel nihče uiti. Kdor se ni takoj podal, je bil pokončan. Ista usoda bi čakala i druge. Čemu nepotrebno krvoprelitje? — Greben je bil v naših rokah, in divna Benečija se nam je razgrnila. Kako hitro so razločile oči Vincenzo in Padua! Tam so se mirno kopali beli zidovi v popoldanskem solncu. Obljubljena dežela! —

Nekdo mimohitečih me je opozoril, da leži v neposredni bližini ves v krvi neki enoletni prostovoljec našega polka. Hitim v tisto smer, kar so me mogle nesti noge. Morda še ni vse izgubljeno? Kdo je, kdo?

Za grmom je ležal mlad fant na hrbtu, roke in noge vse zvite od smrtne borbe. Toliko, da si je še mogel odpeti obleko. Živordeča kri mu je zalila srajco. Dolg curek je brizgnil tja po skali. Okolo siromaka cela luža še puhteče krvi. Krogla mu je prevrtala srce...

Obraz mu je bil že ves izpremenjen: globoko odprta usta s čisto belim zobnim mesom in jezikom, osteklenele oči, uprte v nebo, izraz grozote v vseh potezah. Roke so bile že skoro oledenele, ali žila je še po malem bila.

Vzdignil sem siromaka in vse sem si prizadel, da bi mu mogel kako pomagati. Zaman! Smrt mu je že utisnila svoj neizbrisni pečat... Klical sem ga, ali ni me več razumel. Ubogi fant!

Tako sem ga držal nekaj trenutkov v naročju. Žila je že čisto omagovala... Hipoma so se mu vzdignile prsi, in rahel vzdih je spolznil po jeziku: poslednji vzdih junaka... Umrl je!

Odvzel sem mu legitimacijski listek: Otm. Černe, enol. prost. poddesetnik, učiteljski čenik. Tovariš mi je torej umrl v rokah, najmlajši tovariš.

Čul sem, da je bil edini sin. Ubogi starši! Ali usoda je neisprosn.

Tam na poslednjem laškem griču smo ga naslednji dan pokopali z vsemi častmi. Skromen križ nosi njegovo ime. Slava in pokoj junaški duši! —

V tej strašni bojni vihri nam je ugrabila smrt dva mlada — najmlajša tovariša. Padla sta na italijanskem bojišču Otm. Černe in Ivan Galič, oba gojenca ljubljanskega učiteljskega. — Polna najlepših nad in idealov, sta se zvesto pripravljala za svoj težki bodoči poklic. A vojna je jima zastavila pot in potisnila v roke orožje. Zapustila sta šolo ter odšla v vrste branilcev naše mile domovine. Na italijanskem bojišču pa ju je dohitela prebrana smrt, ki je ugrabila njiju mlado, nadejno življenje. Prvi je padel Otm. Černe, teden dni pozneje pa Ivan Galič. Oba sta bila gojenca III. letnika ljubljanskega učiteljskega.

ko ga je zaradi neprestanega gospodarskega in narodnega delovanja imenovala za svojega častnega občana. Isto je napravilo tamkajšnje »Bralno društvo«.

Jeklen značaj, blagosrčen in miroljuben možakar; ljubili so ga vsi njegovi znanci in prijatelji, a visoko spoštovali njegovi hvaležni sovaščani. Bodi mu lahka domača gruda v Ragoznici!

Poljub.

Opera v dveh dejanjih. Besede Eliške Krasnohorske, uglašil Bedřich Smetana (l. 1876).

Bratski češki narod je 30. maja t. l. praznoval petdesetletni jubilej Bedřich Smetanove najpopularnejše opere »Prodane neveste«. Abrahamovo starost je torej doživela ta povsod priljubljena ljudska opera: doma, v Evropi sploh, in še gledališča za oceanom jo imajo rada v repertoaru... Gledališka dela z notranjo praznoto se pač pozabljajo kot moda, le kaj vrednega ostane, dasi staro — vedno

skega učiteljskega. To sta prvi žrtvi, ki ju je dalo učiteljske domovini.

Bodi tema mladima slovenskima junakoma ohranjen najblajši spomin!

Sporazum med Nemci in Slovani.

Dr. I. Reinke, član naše gosposke zbornice, se zavzema v berlinskem listu »Tag«, za sporazum med Nemci in Slovani, zakaj to se mu zdi edina pot, ki se more po njej uničiti panslavizem. Članek ima namreč v mislih sporazum s Čehi, Slovenci in Poljaki. Po mnenju avtorja se nudi sedaj Nemcem važna naloga, »da delajo za sporazum z vsemi našimi zapadnimi in južnoslovanskimi sosedi, kakor se je dosegel že z Bolgari, ki se je izobličil celo do prijateljstva.« — Napetost med Nemci na eni in Čehi, Slovenci in Poljaki itd. na drugi strani da se mora odpraviti! Sele potem bo panslavizem izkopan grob. To delo mora izhajati od Nemcev kot močnejega naroda. Sporazum se mora — tako naglašja Reinke — in v tem naglašanju bi videli mi glavno željo avtorjevih izvajanj izvesti na prijateljski način na podlagi priznavanja narodne samostojnosti in enakopravnosti Slovanov, ki bo izključevala vsako germanizatorično tendenco in ki pojde za tem, da se v skupnem političnem življenju ustvarja skupen interes! Dr. Reinke zaključuje: »Vključ vsem obžalovanjem vrednim konfliktom imamo mi Nemci geografično in zgodovinsko prastare stike z zapadnimi Slovani. Pred davnim časom je prišlo do stopljenja na Labi živčih Slovanov z Germani, danes pa gre za mirno in prijateljsko skupno življenje obeh plemen, ki gredo njih življenjski pogoji vidno roko v roki.«

Najzanimivejše v tem članku je naglašanje, ki ga članek polaga Nemcem na srce, da naj namreč opuste vsako germanizatorično tendenco in naj iščejo sporazuma na podlagi priznavanja brezpogojne enakopravnosti. Vsekakor pa priča ta poziv do sorjakov, da dr. Reinke pošteno misli o tem, kar govori in nasvetuje. Ko bi ga le čuli in tudi storili to, kar nasvetuje!

Kdaj se mora ustanoviti nova javna ljudska šola?*)

(Prispevek k § 59. drž. šolskega zakona)

3.

Prehajamo k zadnjemu vprašanju: Kako se določi število učencev, ki je merodajno za ustanovitev nove šole?

Za ustanovitev šole je treba, da je po petletnem povprečju vsaj 40 otrok, ki morajo obiskovati več nego 4 km oddaljeno šolo. Petletno povprečno število otrok dobimo s preprostim računom. Seštet je treba število učencev v petletnem razdobju in vsoto deliti s 5. Kvocien, ki ga dobimo s to delitvijo, je petletno povprečno število. Ako znaša petletno povprečno število vsaj 40, je treba ustanoviti novo šolo; ako pa je število manjše nego 40, potem po zakonu niso dani pogoji za ustanovitev nove šole.

Število učencev tekom šolskega leta ni vedno enako, temveč se izpreminja. Med letom vstopajo novi učenci in izstopajo učenci, ki so izpolnili šolsko dolžnost ali ki so se preselili v drug kraj. Navadno

sveže, mlado. Tako je »Prodana nevesta« še vedno rdečih lic: ni se postarala in se nikoli ne bo. — Štiridesetletnico svojega rojstva pa praznuje letos drugo, poleg »Prodane neveste« najpriljubljenejše delo Smetanovo, opera »Poljub« (Hubička).

Kratka vsebina nje dejanja je ta-le: Že dlje časa ljubi Luka Palovčičjevo Vendulko. Na pritisk staršev se oženi z drugo, ki kmalu umre in mu zapusti — dete. Po smrti svojih staršev Luke nič ne ovira več; zasubi Vendulko, ki rada s privolenjem roditeljev usliši njegovo prošnjo. Svatba je gotova reč, zato si da Vendulka prinese Lukovo dete: ziblje ga in mu prepeva. Toda zaljubljenca se kmalu spreta: Vendulka odreče Luki poljub, češ, da bi pred poroko kaj takega žalilo spomin njegove pokojne žene. Luka pa ni zadovoljen. Gre v gostilnico, se v jezi napije in ob povratku priredi Vendulki »mačjo podoknico«. Zaradi takega početja je Vendulka užaljena, ne upa si sramu pred ljudmi, ki bi se ji posmehovali. Uteče iz očetovega doma k teti Martinki, ki stanuje za vasjo: rajša živi med pastirji, kot doma prenaša strašno sramoto. Ali obe vroči glavi se počasi ohladi. Ko se Luka stre-

je število učencev začetkom šolskega leta večje, nego ob sklepu leta. — Nastane vprašanje, katero število je merodajno? Ali se mora pri določitvi petletnega povprečnega števila učencev upoštevati največje ali najmanjše število v vsakem posameznem letu upoštevane petletnega razdobja?

Upravno sodišče je dolgo časa zastopalo mnenje, da se sme pri določitvi števila učencev upoštevati samo zaključke šolskih let, pozneje je svoje pravno naziranje izpremenilo in uveljavilo načelo, da je upoštevati vedno večje število učencev tekom vsakega šolskega leta.

Ako preračunamo povprečno število učencev po zaključkih posameznih šolskih let, ne upoštevamo tistih učencev, ki so tekom leta izstopili iz šole. Povprečno število, ki ga preračunamo na podlagi zaključkov šolskih let, podaja povpreček najnižjega števila učencev, ne pa povpreček vseh učencev, ki so obiskovali šolo.

V število učencev vsakega posameznega leta je všteti tudi tiste učence, ki v šolskem letu še le vstopijo v šoloobvezno starost, dalje tudi tiste otroke, ki so tekom leta po končani šolski dolžnosti izstopili iz šole. Nasprotno naziranje je pomotno in brez pravne podlage, zakaj za pouk otrok se mora skrbeti dotlej, dokler so otroci dolžni hoditi v šolo. Za pouk mora biti poskrbljeno tudi v tistem letu, ko vstopi otrok v šoloobvezno starost, oziroma ko izstopi iz te starosti. — Upoštevati se morajo torej vsi otroci, ki so bili v vsakem posameznem letu merodajnega petletnega razdobja dolžni hoditi v šolo. (Razsodba upravnega sodišča z dne 12. maja 1911, št. 5470, B. št. 8246, in z dne 26. oktobra 1911, št. 1141, B. št. 8496).

Za ustanovitev šole, oziroma za določitev upoštevne števila učencev so merodajne dejanske razmere v petletnem razdobju pred ugotovitvijo potrebe nove šole. Izpremembe, ki nastanejo šele po preteku ugotovljenega petletnega razdobja, ne prihajajo v poštev.

Za ustanovitev nove šole merodajni moment se namreč ne sme na ta način ugotoviti, da se dožene individualno tiste otroke, ki bodo svoj čas obiskovali novo ustanovljeno šolo; podlaga za ugotovitev potrebe nove šole je temveč število učencev, ki se je dognalo v preteklem petletnem razdobju. Zakon domneva, da bo ostalo število šoloobveznih otrok tudi v prihodnosti približno tisto, kakor se je dognalo v daljšem razdobju pred ugotovitvijo v razdobju, ki je navadni fluktuaciji prebivalstva podvrženo.

Ako zakon določa, da se mora javna šola ustanoviti, kjer se nahaja po petletnem povprečku vsaj 40 šoloobveznih otrok, je pač samo po sebi umevno, da treba pri preračunavanju števila otrok upoštevati samo tiste dejanske razmere, ki so obstajale v določenem petletnem razdobju glede šoloobvezne starosti, prebivališča in drugih merodajnih podatkov šolskih otrok. — Ako bi upoštevati izpremembe, ki se pojavijo šele po preteku petletnega razdobja, ne bi imeli več petletnega povprečka, ki ga zahteva zakon. (Razs. upr. sodišča z dne 14. junija 1905, št. 6683, B. št. 3634).

Dr. B. S.

Skrb za naraščaj.

Ko gospodari na frontah smrt, po-habljenost in ginevanje, je istočasno prizadeto ljudstvo doma ter je ovirano v svo-

jem stremljenju po izravnavi vojnih posledic. Vojna še ni končana, a vendar se kažejo njene strahotne posledice v vojujočih se državah. Zato ni nič čudnega, da je postalo vprašanje o krepkem zarodu po vseh teh državah najbolj pereče. To vprašanje se bavi s tem, kako nadomestiti milijonske človeške žrtve svetovne vojne. Vlade obračajo svojo pozornost zlasti onim odredbam, ki so pripravne, da podžgo zakonske ljudi k večji plodovitosti.

Umrljivost dojenčkov in zanemarjanje nedorasle mladine so žalostna posledica, ki se pridružuje k že obstoječim okolščinam, kakor pomanjkanje živeža itd. V zadnjih letih se je pojavilo skoraj povsod nazadovanje porodov. Da se prepreči nadaljno padanje porodov, to je največja skrb sociologov. Ali kako naj se to izvede, to je ono težko vprašanje. Na Francoskem so priporočali sociologi že davno pred vojno večjo plodovitost, ali dosegli niso niti najmanjšega uspeha. Ali bo v drugih državah kaj drugače? Plodovitost ni nagon, ki se pojavi kar na povle, temveč odvisna je od socialnih razmer. V deželah z nizko kulturno stopnjo se ljudje bolj množijo, a zato je tudi umrljivost velika; v deželah z višjo kulturo je plodovitost manjša, a obenem tudi umrljivost.

V dunajskem občinskem svetu se je 18. p. m. razpravljalo o umrljivosti dojenčkov v Avstriji, kjer je baje v vsej Evropi najvišje. Pri enem milijonu dojenčkov jih umrje 200.000 na leto. In kaj se je v okoliščini storilo? Ustanovilo se je par prodajalen mleka za te sirotke z več ali manj posrečenim izidom, izdalo par kart za dovoljenje do tega, ki ga uboge matere s težko zasluženimi denarji zmorejo. Vse to pa ima znamenje neke »dobrodelne« naprave, milostne »ponižnosti« dam in »žrtvovanja« — ne pa izvedbe socialne dolžnosti in samoposedi umevne vršitve za človeško celokupnost v korist vzdrževanja in pospeševanja njega naraščaja — najmanj pa je to pečat humanitete.

Vse to pa je še pred vojno močno vznemirjalo podjetniške kroge in socialne politike. Vojna je to vznemirjenje seveda še pomnožila, kar jasno kaže razprava v pruskem deželnem zboru. Govorniki raznih strank so hipoma odkrili svojo socialno vest. Priporočali so kot najboljši sredstvo za omejitev porodov uspešno varstvo za matere in dojenke. Prav tako važne so se jim zdele boljše stanovanjske razmere in pa takšne razmere za delavstvo, da bo v stanu plačevati boljše stanovanja. Dalje so izjavljali, da priznava vlada popolnoma veliko važnost večjega varstva za matere in dojenke. Glavni vzrok padanja porodov pa vidijo v popolnoma izpremenjenem pojmovanju zakona in otroškega blagoslova, ker smatrajo zakonski ljudje otroke za neugodno breme.

Vsi ti govorniki se pa niso dotaknili varstvenih vzrokov teh pojavov, šele socialno demokratični govornik Hirsch je govoril v tem oziru. Hirsch je dejal, da je korenina tega zla v gospodarskih razmerah. Dohodki prebivalstva so se res povisali v zadnjih desetletjih, a podražili so se obenem tudi vsi življenjski pogoji. Pri delavskem razredu vpliva močno tudi vedno večji obseg ženskega dela. Skrbeti je torej treba za to, da se povisja zaslužek mož, potem ne bo treba delati ženam, in opravljale bodo lahko svoj poklic, določen jim od prirode. Ker je prav gotovo izključeno, da se omeji žensko delo, zato je treba več socialne politike, nadziranja stanovanj, varstvo dojenčkov, strogo nadziranje družin, ki sprejemajo otroke na rejo, pomoč nosečim ženam itd. Pri ženah imo-

vitih krogov igra veliko vlogo pri omejitvi porodov komodnost in napredujoča nenravnost.

Dojenček potrebuje poleg mleka tudi primerno vzgojo in skrbnost, svetlobo in zrak. Skandalozna in nezdrava stanovanja po zanemarjenih ljudskih kasarnah pa podavijo morda še več otročičev, kot pa samo pomanjkanje materinega in drugega mleka. Pomanjkanje v preživljanju pri nosečih delavkah ter težko delo v industrijskih podjetjih pa občutno vpliva pri razvoju otrok v materinem telesu. Ko ginevajo žene in izmzgavajo svoje moči, ginevajo in pešajo tudi otroci doma.

Večji otroci so pa še manj pod nadzorstvom kot sploh. Oče na bojišču ali pa pri 12-urnem delu, mati istotako ali pri delu, ali pa pol dne izven doma, ko leta za živili krog prodajalen in ure in ure čaka, da dobi ono bore malo živeža za hrano. Nerazumljiva modrost z zapretjem šol in poldnevnikom poukom je tudi v zvezi, da šoloobvezna mladina pohajkuje in v teh važnih časih čas zapravlja.

Ne upoštevajoč nedostatke že pri večji mladini, ki se izprija zaradi pomanjkanja nadzorstva po starših in svoje zdravje kvari na vse mogoče načine, pridejo policijske odredbe posebno pri šolskih, osobito pri lačnih, katerih število ni majhno, do neveljave, istotako tudi policijski zapor in sodne obravnave. Tukaj je na mestu samo: lakoto utolažiti in deco v njenem prostem času spraviti korporativno pod nadzorstvo! Pa ne kot za kaznen ali omejenosti v njih prostosti, temveč kot v ljubkem občevarju z njimi. Teh par naprav pa ne zadostuje. Brezplačna jed šolskih otrok in njih oskrbovanje je koristnejše nego tisoč paragrafov; le tako ravnanje uspešno odvrne otroke od preteče propalosti, ko vojna indirektno grozi ravno nižjim slojem.

Dejstvo dokazuje, da ako je kje kaj dobre volje in energije, se da lahko in uspešno storiti mnogo. Ko se deluje v korist vseh naprav, naj se ne prezre, da je tudi tu temelj naprave, katere sad bi obilo obrodil. Pravilno vzgojevanje mladine in reševanje ubogih otrok je naloga, preko katere se ne sme. Dokler pa otrok strada in trpi pomanjkanje, do tedaj so pa paragrafi in odredbe kakor žarek v vodo.

Po »Delavcu«.

Književnost.

OBVESTILO NAROČNIKOM

»ZVONČKA«.

Papir za »Zvončka« je s 6. številko pošel. Nov papir je bil naročen že meseca januarja, a ga do danes še ni. Na naše urganje je došlo od tvornice poročilo z dne 25. maja t. l., da papir odpošljejo v šestih tednih, t. j. sredi julija. Za prevoz papirja se rabi v sedanjih razmerah najmanj 14 dni, torej ne pride naročeno blago v tiskarno pred koncem julija. — Zaradi tega je izključeno, da bi izšla 7. številka »Zvončka« v rednem terminu; zato pa izideta 7. in 8. štev. skupaj začetkom avgusta. — Vladajoče razmere so jačje, nego je naša dobra volja. To naj »Zvončkovi« naročniki prijazno vzamejo na znanje.

Uredništvo in upravništvo.

V »Edinosti« piše A. G. o »Zvončku«: Pred mano leži zadnja štev. »Zvončka« — lista s podobami za slovensko mladino, last »Zaveze jugoslovanskega učiteljstva« — v katerem nahajamo lepo skupino naše tržaške nadbudne mladine, za katero moramo skrbeti sami in edino mi sami vkljub vsem človekoljubnim in mladino-

ljubnim napravam! Zakaj za te malčke, katerih očetje so skoro vsi na bojnem polju, se nihče ne misli resno zanimati. O, to je samo malenkost del našega bodočega roda! — Kam sem vendar zašla! A ta pestra slika, ki jo zrem pred seboj v »Zvončku«, mi je narekovala te trpke, a žal, prerisane besede! Namenila sem se opozoriti svoje tovarišice-matere na ta res preizvrsten list. V njem dobi naša ljudsko-šolska in tudi večja mladina zdrave, tečne duševne hrane na izobilje. — List izhaja že 17. leto in si je kot list te stroke pridobil vso simpatijo občinstva. Z nasladdo ga čitajo tudi odrasli, otroci ga pa sprejemajo kot vsakomesečen dar. V njem najdemo odlične pesnike: Davorinova, Rapeta, Žgurja, Gangla, J. Lebana, Vandota in druge. V pripovednih spisih pa: Cveto-mirskega, Borisova, Trošta itd. Nadalje imamo poučne spise, za temi »pouk in zabavo«, kjer je tudi kotiček g. Doropoljskega. Kratke in zanimive crtice in dogodki, besedne uganke, zastavice v podobah, rebusi, geometrične naloge; vse to je koristno za bolj odrasle otroke, ker jim bistri um, jih navaja k razmišljanju in obenem tudi zabava. V kotiček g. Doropoljskega pa se zatekajo še tako majhni, komaj za šolo godni otroci, kjer opisujejo svoje križe in težave v šoli ali zunaj nje. Ta piše pismo in pripoveduje, da je izgubil dobro mamico, drugi zopet toži kaj sličnega, tretji se veseli kake dobrote itd. Ta kotiček je pravo veselje otroku. Zato tudi čitamo v pismih, da jim je »Zvonček« v pravo veselje in da komaj pričakuje novega zvezka. Ali koliko je otrok, ki še nimajo tega zanimivega lista! Zato opozarjamo starše, da po možnosti store otrokom to veselje in jim naročijo »Zvonček«. Videli bodo, kako ga bodo otroci radi čitali in se veselili slik in drugih zanimivosti. Res, da so časi prerisni in skrbipolni, a vendar je še mnogo družin, ki bi lahko utrpele naročnino 5 K na leto. Saj bo ta denar jako dobro naložen v naši bodoči generaciji.

Srednješolske vesti.

MIHAEL ZAVADLAL

Dne 12. t. m. je umrl z Zadru naš rojak, dvorni svetnik in nadzornik srednjih šol v Dalmaciji, Mihael Zavادلal. »Narodni List« piše, da je bil pokojnik izvrsten profesor. Napisal je več raznih jezikovnih študij. Kot nadzornik je zahteval red in disciplino, ali dčila ga je dobra nprav in plemenito srce. To je odgovarjalo njegovim mehki slovenski naravi. Kjer je mogel, je storil dobro toliko profesorjem, kolikor dijakom. V družabnem občevarju je bil izredno ljubezniv. Srečen je bil, če je mogel komu napraviti uslugo. Bil je dober Slovenec, čutil rodoljubno, a v Hrvatih je videl brate, pa je zato smatral Dalmacijo kot del svoje ožje domovine. Še kot dijak na vseučilišču je bil duša slovenskih dijaških društev. V svoji rodovini je bil najnežnejši in najvzorniji soprog in oče. Odlikovan je bil z redom železne krone III. r. in s komendo sv. Silvestra. Pokojni dvorni svetnik Zavادلal je bil doma iz Gorjanskega. Gimnazijo je absolviral v Gorici, a vseučilišče na Dunaju. Usposobil se je za profesorja klasične filologije, slavistike, pedagogike, filozofije ter nemškega in hrvaškega jezika. Kot suplent je služboval tudi na državnem gimnaziju v Trstu. Leta 1885. je bil imenovan za profesorja v Pazinu, kasneje v Celju, kje rje bil več let šolski nadzornik. Leta 1895. je prišel v Dalmacijo kot ravnatelj gimnazije v Du-

zni, mu je žal dejanja in je voljan pred vso vasjo prositi Vendulko oduščanja. Vendulka pa na drugi strani užije v gozdu med divjimi pastirji toliko strahu, da bi prav rada dala Luki poljub, naj bo, kar hoče, da bi bilo le že enkrat zopet vse dobro. Stari pastir Matovš zato nima mnogo opravka s spravljenjem zaljubljenec: Vendulka poljubi Luko in v splošnem veselju konča opera. —

Kakor ono »Prodane neveste«, tako je tudi dejanje »Poljuba« vzeto iz češkega kmetijskega življenja. Vendar je med njima razlika. Dočim tiči komika »Prodane neveste« v osebah (Kecal, Vašek), v »Poljuba« komičnih postav sploh nimamo, pač pa le komične situacije, kar je zahtevalo docela svoj slog. Smetana ni v dveh svojih operah enak: vsaka je zase nekaj posebnega. V dejanju »Poljuba« so predvsem zanimivi narodni običaji, snubitev, pripovedka o mrtvi materi, ki obiskuje svoje dete, ter pastirška romantika. Delo samo je eno najcelotnejših in enotnejših sploh. Dočim so imele prejšnje Smetanove opere med zaključenimi glasbenimi točkami opleteno prozo, je »Poljub« prva njegova opera, komponirana skoz. Glasba

je prekrasna, sveža, prirajena in popolna, da z nedoljivo silo očara poslušalca. Trdijo, da je bilo tako dejanje kot je prvo »Poljuba«, redkokdaj napisano. Vzrok je iskati tudi neke druge.

Smetana je »Poljub« napisal že, ko je bil gluhi. Nesreča ga je potrla. Zaupal pa je v lastno moč, delal je z veseljem in dokončal opero tekom pol leta. Dirigirati je, žal, sam ni mogel. Da so na premiero rojaki čakali nestrpno, je razumljivo. Kaj jim je napisal gluhi umetnik? Pod vodstvom Adolfa Čeha je »Poljub« dosegel znamenit uspeh. Že po inerti je ploskanje pričalo o veselju, da je ostal Smetana narodu ohranjen. Bil je to triumf genija nad kruto usodo. Smetana jo je premagal. —

Pri uprizeritvi cikla Smetanovih oper v maju na »Narodnem divadlu« v Pragi sem imel srečo slišati tudi »Poljub«. Glavni dve vlogi sta pe'a dva umetnika odličnih vrlin: Vendulko Kamila Ungrova, Luko znani češki izvrstni tenorist Otokar Mařak. Pripravila sta operi velik uspeh. Pa tudi vsi drugi sodelujoči, zlasti pa mnogoštevilni orkester, so ostali na višini popolnosti, saj je »Narodni divadlo« eno

največjih evropskih gledišč. Dirigiral je šef opere, skladatelj »Psoglavcev« Karel Kovařovic, najboljši Smetanov dirigent.

Ob uživanju nesmrtnih Smetanovih del sem vselej z žalostjo mislil na naše deželno gledišče v Ljubljani, ki je svoj čas — če se ne motim — poleg »Prodane neveste« in »Daliborja« uprizarjalo tudi »Poljub«.*) Kam smo Slovenci sedaj prišli? Kdo nas je privedel tako daleč? Kje so naše nekdane lepe glediške sezone? — Nekeč bo vojne gotovo konec — z našo zmago! Morda pride do takrat tudi spoznanje. Odprla se bodo vrata našega gledišča svojemu pravemu namenu, in naša dolžnost bo, gojiti Smetano, propagirati uprizarjanje njegovih krasnih del, kar gotovo zasluži!

V Pragi, 20. junija 1916.

Zorko Prelovec.

MOJI UPI.

Jaz vrtec sem imel krasan. z najlepšim cvetjem nasejan, lepota cvetk je in njih rast le v radost bila mi in čast

A toča se ondan na moč na vrt je vsula moj cvetoč: zdaj strto cvetje je krasno, po njem solzi se mi okó...

Pa saj to vrt ni bil krasan, z dehtečim cvetjem nasejan, to mojih upov bil je vrt, ki zdaj je opustošen, strti!...

Janko Leban.

Peklo v srcu.

Oh, dolgo, dolgo že je let, kar nosim v srcu jaz — peklo: sicer mi ne verjame svet, ne sluti tega nikedó.

Saj v družbi večkrat se smejim, se šalim, pojem, sviram jaz, da družbo vso razveselim, da gostom vsem je kratek čas.

A kdor bi videl mi v srcu in gledal v njem obup bi moj; kdor moje bi poznal gorje: izjokal bi se nad menoj!...

Janko Leban.